

EUROPEAN POLICY BRIEF

WORKCARE SYNERGIES

Godzenie pracy i obowiązków rodzinnych – perspektywa elit i społeczeństwa (WP6)

Praktyczne wnioski z WORKCARE SYNERGIES – działania wspierającego finansowanego ze środków UE. Celem projektu było upowszechnianie wyników badań dotyczących problematyki godzenia pracy i opieki, przeprowadzonych w ramach wcześniejszych Programów Ramowych Komisji Europejskiej. Projekt obejmował następujące kraje: Austria, Wielka Brytania, Dania, Polska, Węgry, Włochy i Portugalia.

Grudzień 2011

WPROWADZENIE

Lokalne upowszechnianie wyników badań europejskich dotyczących napięć pomiędzy pracą i opieką

Jakość życia rodzin, które zapewniają opiekę swoim członkom jest zasadniczym warunkiem rozwoju jednostek i społeczeństwa. Dlatego, problematyka ta powinna w większym stopniu stanowić przedmiot zainteresowania właściwie zdefiniowanej i planowanej polityki społecznej, jak i debaty publicznej.

Poddanie dyskusji wyników badań i ich znaczenia w kontekście lokalnym

Wyniki dotychczasowych badań przeprowadzonych w różnych krajach europejskich dowodzą, że opieka nad osobami jej wymagającymi jest przede wszystkim świadczona przez członków rodziny. Obserwowana prawidłowość występuje we wszystkich warstwach społecznych i jest widoczna nawet w krajach, w których usługi opiekuńcze są dostarczane przez różne podmioty i prawnie gwarantowane.

Spotkania w ramach projektu były poświęcone analizie sytuacji kobiet i mężczyzn – należących do elit lokalnych, regionalnych i krajowych – stojących wobec problemu godzenia ról rodzicielskich oraz innych ról w życiu prywatnym z realizacją celów w sferze publicznej, a zwłaszcza wypełnianiem obowiązków zawodowych. Prezentowane wyniki badań były konfrontowane z doświadczeniami osób reprezentujących instytucje samorządu lokalnego oraz organizacje trzeciego sektora, opiniami innych zaproszonych przedstawicieli środowisk lokalnych, a także osób uczestniczących w przygotowaniu filmu dokumentalnego w ramach WORKCARE Synergies.

Lokalne spotkania

Głównym tematem wszystkich spotkań była kwestia godzenia kariery zawodowej z obowiązkami opiekuńczymi. Dyskutowano zarówno kwestie związane z systemem wartości, jak i zachowaniami członków różnych grup społecznych. Celem dyskusji było wniesienie dodatkowych informacji do obecnej debaty nad nierównością płci w elitach związanych z nauką, polityką i innymi sektorami. Prezentowane wyniki badań były konfrontowane z doświadczeniami lokalnych liderów, reprezentantów organizacji pozarządowych, instytucji państwowych szczebla lokalnego i krajowego, a także przedstawicieli środowisk lokalnych. Zaproszeni goście reprezentowali różne środowiska, grupy społeczne i sektory gospodarki, co zapewniło różnorodność opinii i perspektyw.

KLUCZOWE OBSERWACJE

Wycofywanie się z rynku pracy

Wycofywanie się wykształconych kobiet z rynku pracy stanowi stratę kapitału społecznego z perspektywy zarówno społeczeństwa jak i jednostki. Wykonywanie obowiązków domowych i rodzinnych nie wymaga wyższego wykształcenia, a społeczeństwo potrzebuje na rynku pracy osoby, które zainwestowały w swoją edukację.

Dzieci potrzebują wzorców

Zawodowe osiągnięcia rodziców, w tym matek, odgrywają ważną rolę w kształtowaniu życiowych aspiracji dzieci. Pracująca matka może mieć mniej dla nich czasu, ale jest dla swoich dzieci bardzo ważnym wzorem do naśladowania oraz kimś, z kogo mogą być dumne.

Kluczowe znaczenie indywidualizacji

Jednostki mają różne potrzeby i preferencje, ich kariery zawodowe i realizowane wzory rodziny różnią się między sobą. Dlatego błędem jest narzucanie wszystkim jednego modelu godzenia pracy z opieką. Poszczególne osoby i rodziny powinny mieć możliwość wyboru różnych typów wsparcia, co umożliwiałoby realizowanie preferowanego modelu.

Wychowanie i opieka to nie to samo

Opieka nad dziećmi jest często mylona z wychowaniem. Edukacja, uczenie wzorów zachowań i budowanie emocjonalnego bezpieczeństwa nie wymaga stałej obecności rodziców. Choć edukacja w dużym stopniu jest zadaniem rodziców, obowiązki opiekuńcze mogą być świadczone przez różne osoby lub instytucje. Udział innych osób i podmiotów w opiece nad dziećmi nie oznacza, że rodzice zrzekają się odpowiedzialności za wychowanie swoich dzieci.

Zaangażowanie kobiet i mężczyzn

W celu stawienia czoła problemom związanym z godzeniem pracy i opieki, zarówno kobiety jak i mężczyźni winni brać aktywny udział w wykonywaniu obowiązków domowych i opiekuńczych. Nie chodzi przy tym o „pomaganie” ze strony mężczyzn, ale rzeczywiste partnerstwo.

Stereotypy opieki

W sytuacji posiadania dziecka poniżej 3 roku życia, usługi płatnej

opiekunki lub opiekuna są rzadko wybieranym rozwiązaniem, co wpływa na decyzje kobiet o wycofywaniu się z rynku pracy. Niechęć do korzystania z płatnej opieki wynika z przekonania, że dzieckiem poniżej 3 lat powinien zajmować się tylko jeden członek rodziny, najlepiej matka, ponieważ umożliwia to zbudowanie pozytywnej więzi z dzieckiem oraz wzmacnia w nim poczucie bezpieczeństwa. Można przypuszczać, że siła tego rodzaju przekonań jest zakorzeniona w lęku kobiet przed utratą „monopolu” na kształtowanie osobowości swoich dzieci. Jednocześnie, takie opinie rzadziej pojawiają się wśród kobiet należących do elit społecznych.

Aspiracje edukacyjne jako siła napędowa

Silnemu, wyższemu niż w innych krajach europejskich wzrostowi aspiracji edukacyjnych wśród młodych ludzi oraz wysokiej liczbie kobiet w gronie absolwentów wyższych uczelni w Polsce muszą towarzyszyć rozwiązania uwzględniające potrzeby rynku pracy, a także rozwój sektora edukacyjnego i badawczego (np. w postaci regulacji prawnych i instytucjonalnych wspierających pracowników w tych sektorach).

REKOMENDACJE DLA DECYDENTÓW

Polityka wspierania rodziny

- Wspieranie rodzin w zapewnianiu opieki ich członkom oraz społeczne uznanie wzorcowej roli osiągnięć matek w sferze publicznej i zawodowej wobec ich dzieci pozwoli uniknąć wycofywania się wykształconych kobiet z rynku pracy.
- Planowane rozwiązania w zakresie polityki społecznej powinny brać pod uwagę istnienie różnych modeli rodziny, uwarunkowanych z jednej strony poziomem wykształcenia i doświadczeniami życiowymi rodziców, a z drugiej dostępnością usług opiekuńczych.
- Konieczne jest rozwijanie i wzmocnienie instytucjonalnych sieci opieki, ponieważ żłobki i przedszkola pełnią również rolę socjalizacyjną. Jest ona szczególnie istotna w kontekście modelu „rodziny z jednym dzieckiem”. Dzieci wychowywane w takich rodzinach mają mniej doświadczeń w kontaktach społecznych z rówieśnikami.
- Niezbędne jest przezwyciężenie stereotypowych przekonań dotyczących opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat. Propagują one model opieki zapewnianej przez jednego członka rodziny, ponieważ tylko w takich warunkach dziecko może rozwijać się emocjonalnie i budować poczucie bezpieczeństwa.
- Zarówno w szkołach jak i w mediach należy propagować stanowisko, że problem równoważenia podziału obowiązków w rodzinie można rozwiązać jedynie przy współpracy i zaangażowaniu obojga partnerów. Również inicjatywy w ramach modelu „kształcenia przez całe życie” powinny być ukierunkowane na zmiany powszechnie akceptowanych wzorów rodziny oraz aktualizację wykształcenia i umiejętności kobiet. Dzięki temu, zarówno kobiety jak i ich partnerzy zyskają możliwość godzenia aktywności w sferze publicznej i prywatnej.

Polityka edukacyjna

- Socjalizacja dziewczynek i chłopców do ról odbiegających od powszechnie akceptowanych wzorów powinna rozpoczynać się na poziomie przedszkoli i szkół podstawowych. Proces ten powinien obejmować następujące działania: (1) przegląd i systematyczna selekcja podręczników szkolnych i innych materiałów edukacyjnych, (2) specjalistyczne szkolenia dla nauczycieli i doradców edukacyjnych, (3) kierowanie do dziewczynek dodatkowego wsparcia, mającego na celu zmniejszenie psychologicznych barier wobec nietypowych dla kobiet karier zawodowych.
- Wpływ wywierany na wybory edukacyjne mężczyzn i kobiet powinien być ukierunkowany na wzrost zainteresowania kobiet naukami ścisłymi i kierunkami technicznymi. Ma to istotne znaczenie w kontekście niedoborów tego typu specjalistów na uniwersytetach i w instytucjach badawczych w Polsce oraz innych krajach Unii Europejskiej.

Polityka zatrudnienia

Elastyczne modele pracy

- Dzielenie pracy (*Job-sharing*)
  - Dzielenie się pracą (*Work-sharing*)
  - Kontraktowanie pracy (*Work contracting*)
  - Praca na wezwanie (praca na telefon)
  - Praca w domu / Telepraca
-

Polityka zatrudnienia

Elastyczny czas pracy

- *Zadaniowy czas pracy* – określony jest tylko wymiar zadań, ale nie godziny pracy.
  - *Równoważny czas pracy* – w przyjętym czasie rozliczeniowym wydłuża się czas pracy jednego dnia, co wyrównuje się poprzez krótszy czas pracy w innych dniach.
  - *Indywidualne konta czasowe* – polega na gromadzeniu przez pracownika nadwyżki i niedoborów czasu pracy.
  - *Przerywany czas pracy* – praca w danym dniu podzielona jest na 2 okresy, pomiędzy którymi występuje przerwa, nie wliczana do czasu pracy. Przerwa ta nie może trwać dłużej niż 5 godzin.
  - *Część etatu* zamiast urlopu wychowawczego.
  - *Indywidualny rozkład czasu pracy.*
  - *Praca weekendowa.*
-

O PROJEKCIE

Cele Projektu

WORKCARESYNERGIES stanowił działanie wspierające finansowane ze środków UE. Celem projektu było upowszechnianie wyników badań dotyczących problematyki pracy i opieki, przeprowadzonych w ramach wcześniejszych Programów Ramowych Komisji Europejskiej. Projekt obejmował następujące kraje UE: Austria, Wielka Brytania, Dania, Węgry, Polska, Włochy i Portugalia.

Projekt zakładał zebranie, podsumowanie i zaprezentowanie w sposób dostępny dla szerokiego odbiorcy wyników badań istotnych w kontekście lokalnych debat w zakresie polityki społecznej. Do adresatów prezentowanych rezultatów badań należeli reprezentanci lokalnych organizacji pozarządowych, struktur państwowych, związków zawodowych, przedstawiciele instytucji rynku pracy, regionalnych organizacji, dostarcycieli usług i przedsiębiorstw, a także inni aktorzy lokalni i zainteresowane środowiska społeczne.

W przypadku Polski, zespół realizujący projekt upowszechnił istotne wyniki badań przeprowadzonych w krajach UE oraz poddał je dyskusji w kontekście lokalnym podczas 7 spotkań skierowanych do różnych środowisk społecznych.

Do aktywnych uczestników spotkań należeli przedstawiciele polskich i międzynarodowych korporacji, politycy, a także osoby ze środowiska naukowego. **Reprezentanci lokalnych organizacji pozarządowych i decydenci w zakresie polityki społecznej** uczestniczyli we wszystkich etapach realizacji projektu: dzielili się swoimi opiniami na temat upowszechnianych wyników badań oraz brali udział w dyskusjach podczas zorganizowanych spotkań.

W ramach projektu został wyprodukowany również **film dokumentalny** „Kobiety w elitach społecznych. Godzenie obowiązków rodzinnych z pracą i aktywnością społeczną”. Film był prezentowany podczas licznych spotkań i stanowił przedmiot ożywionych dyskusji z ich uczestnikami. Film jest dostępny na stronie internetowej projektu.

Cele Polskiego Zespołu

Co? Dyskusje polskiego zespołu koncentrowały się wokół wartości i zachowań członków różnych warstw społecznych. Miały na celu wspieranie krajowej debaty dotyczącej nierówności ze względu na płeć i problemów, które napotykają kobiety chcące osiągnąć wysokie stanowiska w nauce, polityce i innych sektorach w kontekście godzenia aktywności zawodowej i życia rodzinnego w polskich gospodarstwach domowych (w perspektywie porównawczej).

Najważniejsze zagadnienia szczegółowe:

- Płeć a elity naukowe i polityczne;
- Godzenie pracy i opieki – perspektywa elit;
- Godzenie pracy i życia rodzinnego w polskich gospodarstwach domowych.

Dlaczego? Prezentacja wyników analiz wartości i zachowań członków różnych warstw społecznych w perspektywie krajowej i międzynarodowej miała na celu **wspieranie polskiej debaty dotyczącej nierówności ze względu na płeć** i problemów, na które napotykają kobiety chcące osiągać wysokie stanowiska w nauce, polityce i innych sektorach.

Przedmiotem zainteresowania były w szczególności:

1. Wpływ istniejących rozwiązań dotyczących godzenia pracy i opieki na trajektorie kariery.
2. Pożądane zmiany w tym zakresie, uwzględniające potrzeby różnych grup społecznych.
3. Prywatne, publiczne i pozarządowe instytucje wspierające rodziny – z punktu widzenia oczekiwań różnych grup społecznych.
4. Dostęp rodzin z dziećmi i osobami wymagającymi opieki do nieformalnej sieci wsparcia.
5. Zmiana wzorów kulturowych ról kobiet i mężczyzn jako czynnik wzrostu akceptacji dla bardziej elastycznego podziału obowiązków domowych.

Cel spotkań

Prezentowanie wyników badań i konfrontowanie ich z doświadczeniami oraz opiniami uczestników spotkań lokalnych w celu wypracowania rekomendacji w zakresie polityki społecznej i przekazania ich Komisji Europejskiej.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Projekt	WORKCARESYNERGIES – Upowszechnianie Zebranych Wyników Badań z Programów Ramowych Komisji Europejskiej
Koordynator	Dr. Michaela Gstrein , gstrein@ihs.ac.at Dr. Liliana Mateeva , mateeva@ihs.ac.at Institute for Advanced Studies (IHS), Austria
Konsorcjum	Prof. Claire Wallace , University of Aberdeen (UNIABDN), Scotland Prof. Thomas Boje and Dr. Anders Ejrnaes Roskilde University (UNIRUC), Denmark Dr. Barbara Haas Vienna University of Economics and Business (WU-Wien), Austria Dr. András Gábos and Prof. Endre Sik TARKI Social Research Institute (TARKI), Hungary Prof. Renata Siemienska , University of Warsaw (UWAR), Poland Prof. Rossana Trifiletti , University of Florence (UNIFI), Italy Prof. Analia Torres , CIES-ISCTE (CIES-ISCTE), Portugal Prof. Jacqueline O'Reilly , University of Brighton (UoB), UK
Osoby do kontaktu w Komisji Europejskiej	Monica Menapace and Marc Goffart , DG Research and Innovation Monica.MENAPACE@ec.europa.eu ; Marc.Goffart@ec.europa.eu
Okres realizacji projektu	Styczeń 2010 – Grudzień 2011
Linia finansowania	Seventh Framework Programme Theme 8, Socio-economic sciences and humanities (SSH), 8.1 Measures to support dissemination of research results
Budżet projektu	EUR 600.000
Strona internetowa	www.workcaresynergies.eu
Więcej informacji na temat projektu	Opisy lokalnych spotkań i materiały, projekty badawcze w ramach Programów Ramowych Komisji Europejskiej, krótkie filmy dokumentalne, komunikaty w zakresie polityki społecznej itd. są dostępne na stronie internetowej projektu . Szczegółowe informacje na temat zagadnienia „pleć a elity” można znaleźć tutaj: http://workcaresynergies.eu/elites-and-work-care-relations/
Polski zespół projektu	Prof. Renata Siemienska (siemiens@post.pl), Dr Anna Domaradzka (anna.domaradzka@gmail.com)